

XXI.

ODBORNÁ KONFERENCE

„Důsledky sociální reformy a změn
v právních předpisech na práci
sociálních pracovníků“ Praha 2013

Kumulace problémů u klienta

**sociálního kurátora
případová studie**

aneb

oboustranná kritická reflexe

Hypotéza:*

Lidé bez domova se dopouštějí trestné činnosti, protože jsou bez možnosti opatřit si finanční prostředky na živobytí legálním způsobem.

**Jedná se o převládající názor laické společnosti*

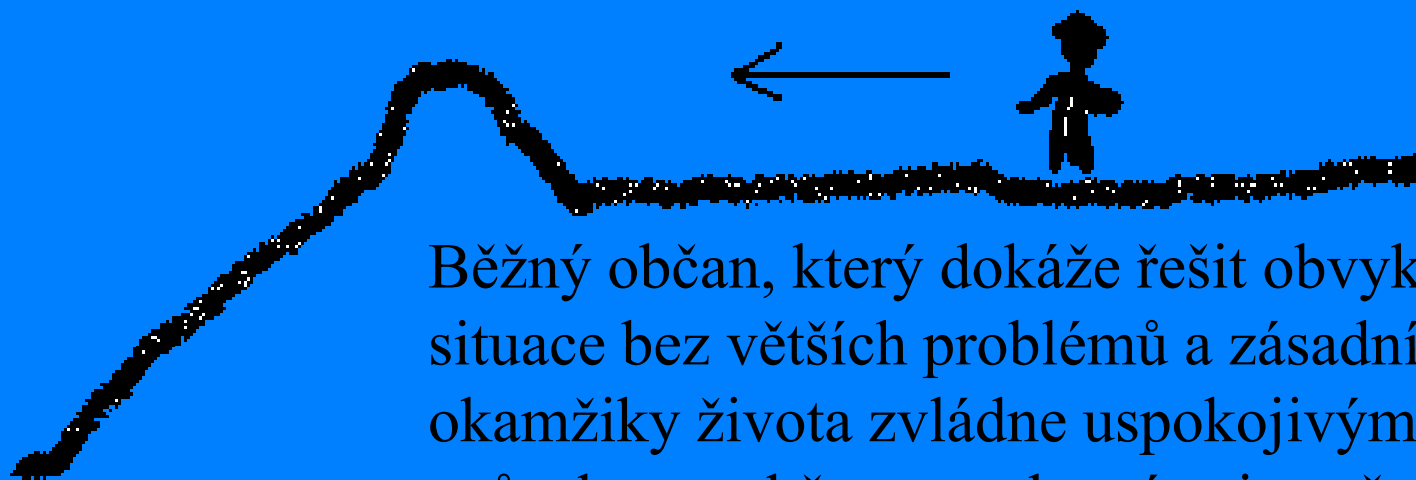
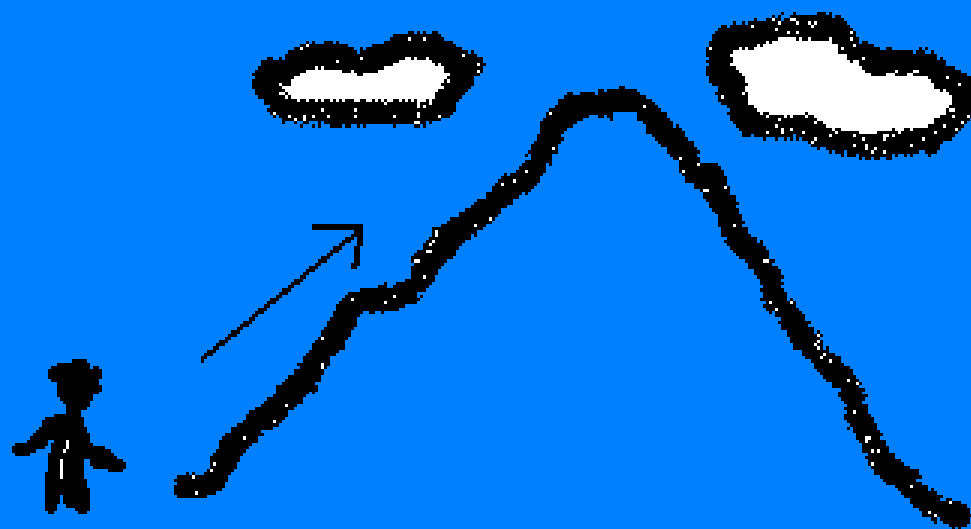
Klíčové pojmy

- Bezdomovectví
- Sociální pomoc
- Neplnění vyživovacích povinností
- Kriminalita
- Recidiva
- Rozvod
- Podpora
- Kontrola
- Neschopnost
- Nezaměstnanost - nezaměstnatelnost

Úhel pohledu na řešení problémů

Osoba postižená sociálně patologickým jevem bezdomovectví, která pod vlivem mnoha negativních zkušeností při řešení různých životních útrap a problémů, hledá způsob jak se vyhnout přijetí zodpovědnosti a snahy problémy řešit.

Běžný občan, který dokáže řešit obvyklé životní situace bez větších problémů a zásadní krizové okamžiky života zvládne uspokojivým způsobem, takže mu nehrozí existenční ohrožení.

- co je bezdomovectví,
- kdo je bezdomovec,
- jak uvažuje,
- proč se chová tak jak se chová,
- jaký vztah má k etickým normám,
- jaký vztah má k trestně právním normám

Pan Potřeba

- Devět let rozvedený
- Dvě děti
- Třikrát odsouzený za trestný čin zanedbání povinné výživy (jednou podmíněně, dvakrát nepodmíněně)
- Bez stálého bydlení (8 let)
- Nezaměstnaný - nezaměstnatelný
- Vyučený s maturitou (elektrikář)
- Zadlužený (exekuce – zdravotní pojištění, pokuty za jízdu bez platné jízdenky v MHD, nesplacená půjčka – na úhradu výživného)

Původně III. pilíře sociální práce s osobami bez přístřeší na obcích

- Poradenství
- Sociální terapie
- Sociální dávky

☐ Lze vykonávat sociální práce bez sociálních dávek?

☐ Hájíme práva pouze klientů, nebo i ztracenou pozici při ovlivňování poskytované finanční pomoci?

**Sociální dávky jako motivační a
podpůrná složka sociální práce,
přestává být účinná**

Podpora se mění na kontrolu

Pomoc neuspokojuje naléhavé potřeby

?

Žádost o pomoc je frustrující

?

Instituce se odcizuje potřebným

Stát v boji proti
„zneužívání“ pomoci,
nepřímo zabraňuje
jejímu faktickému
využívání.

Středověká šlechta
podporovala své
chudé, protože si byla
vědoma, že
nadměrná bída může
vyvolat nepokoje

Neschopnost
se chápe
jako
svévole.

**Primárně se vyžaduje
dodržování předpisů.**

**Sekundárně posuzování
naléhavosti individuální
situace.**

Došlo k oddělení neoddělitelného, sociální dávky ztrácejí původní význam.

Upřednostňováním kontroly nad pomocí se pomoc stává samoučelná.

forma – administrace

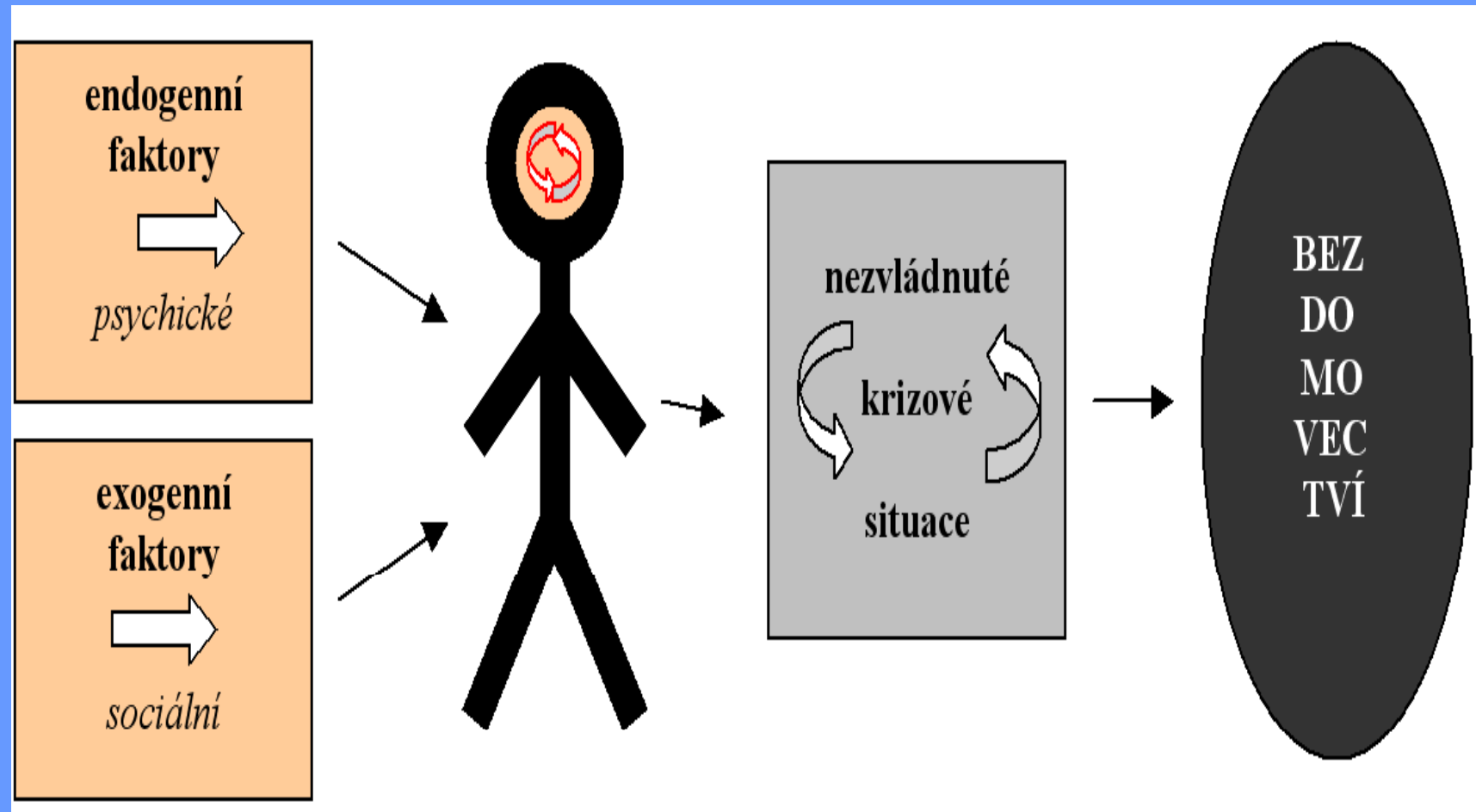
je povýšená nad

obsah – pomoc člověku v
nepříznivé životní situaci

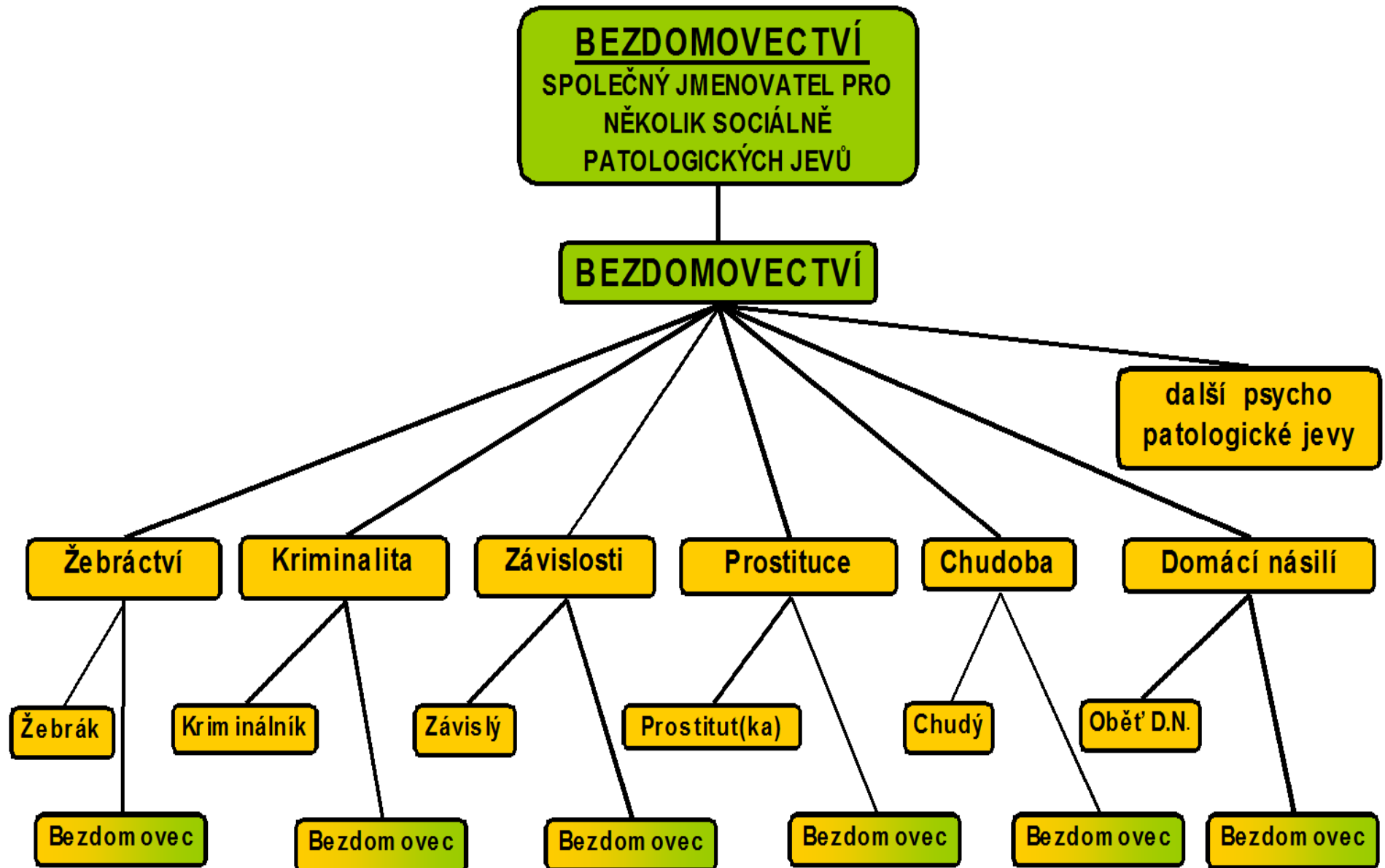
Závažné faktory, které způsobují nedostatečnou sociabilitu a mohou se podílet na patogenním chování.

- nedostatečná emoční inteligence**
- nedostatečná sociální inteligence**
- nedostatečná praktická inteligence**

Příčiny vzniku bezdomovectví

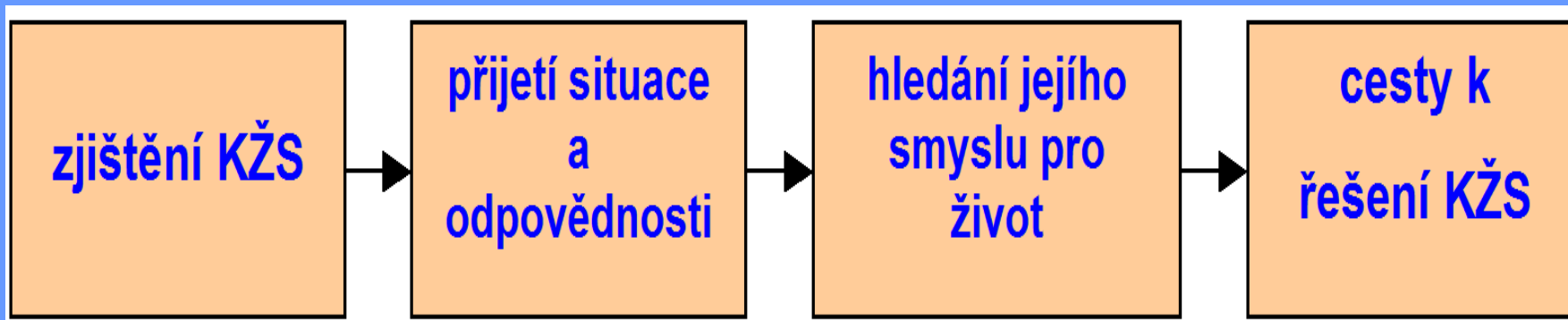

Sociálně patologický jev bezdomovectví a jeho souvztažnost s jinými problematikami

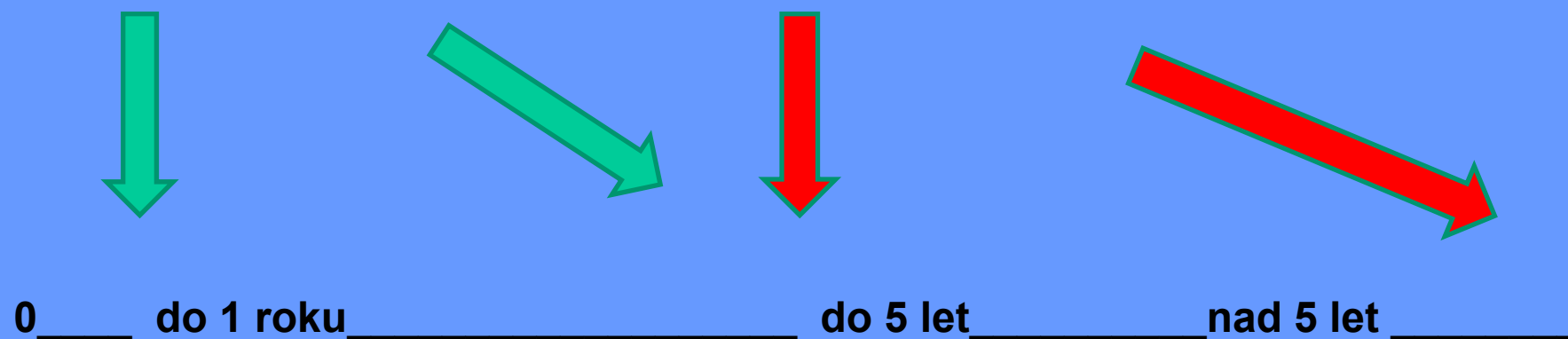
Žádoucí vývoj v přístupu k řešení krizové životní situace

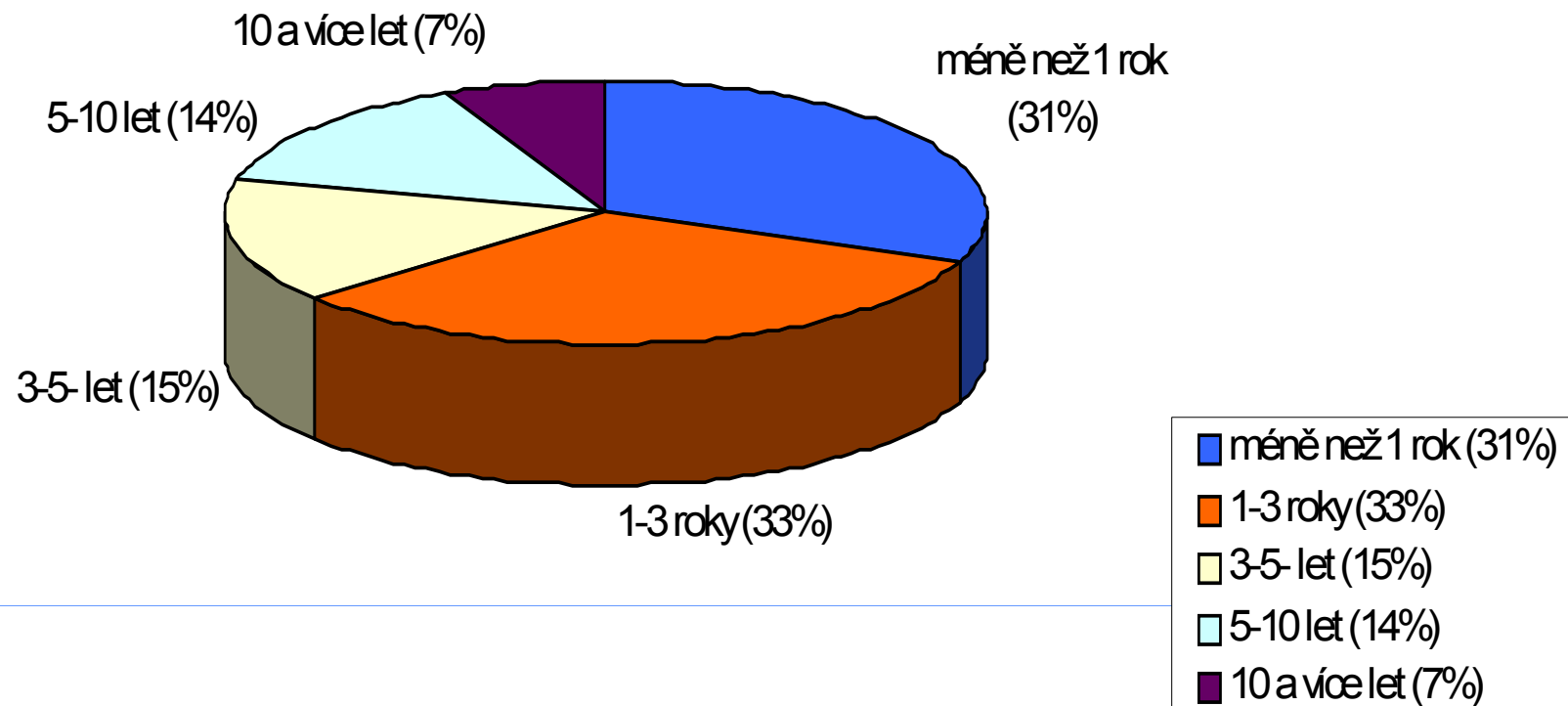
Legenda: KŽS - krizová životní situace

Rozhodná časová období v problematice bezdomovectví

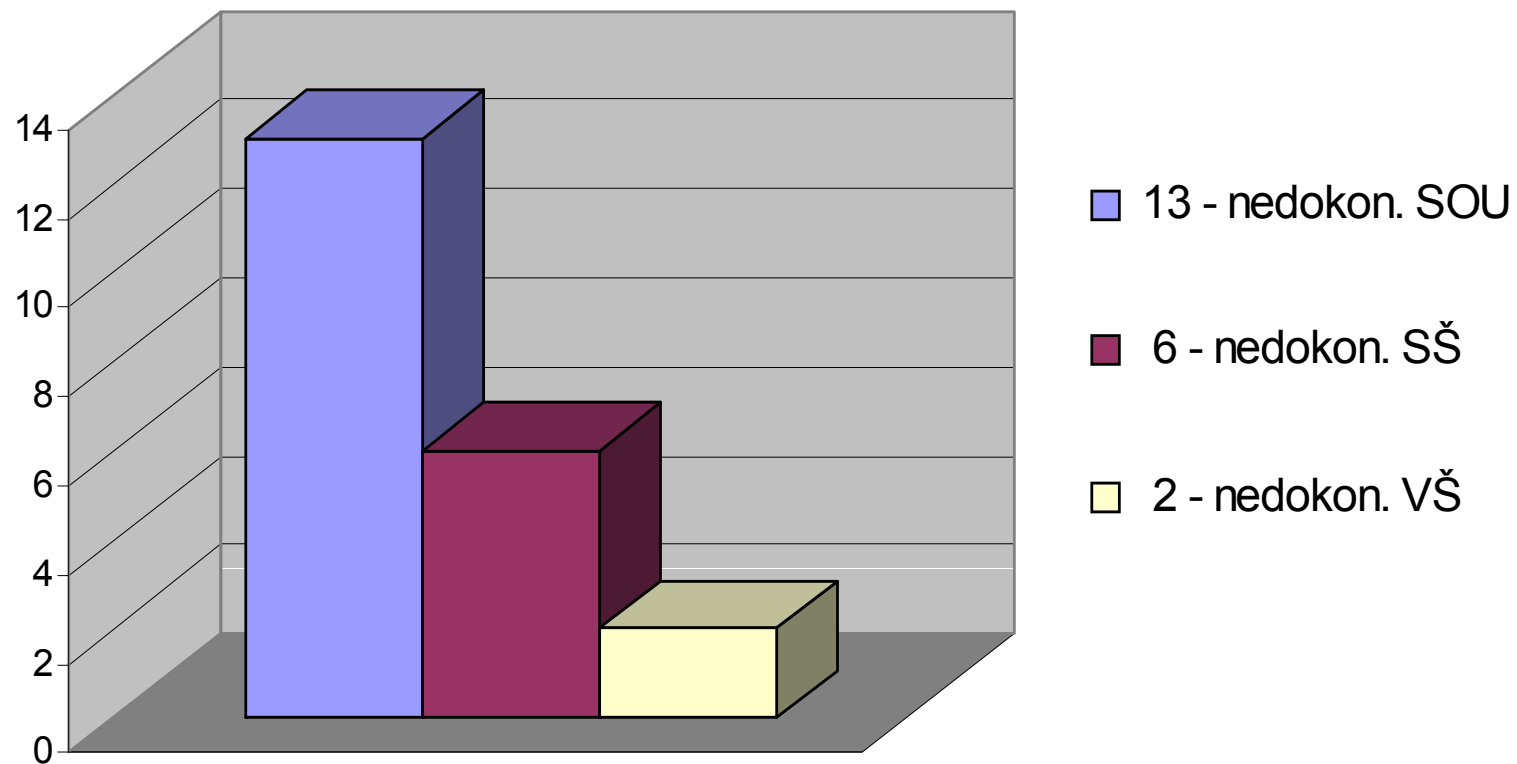
Časová přímka zlomových okamžiku v životě osoby bez přístřeší

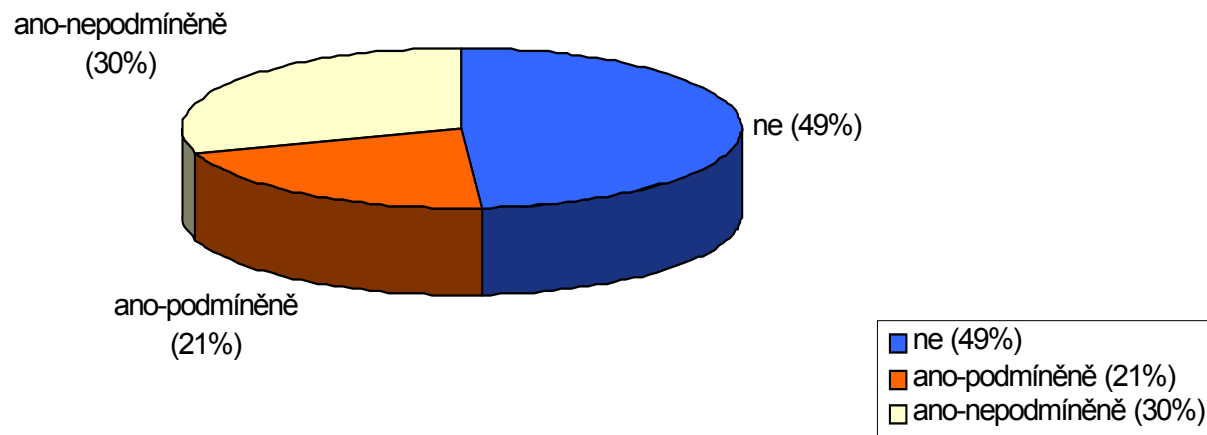
Jak dlouho jste bezdomovec?

„Jaké jste nedokončil/a vzdělání?“

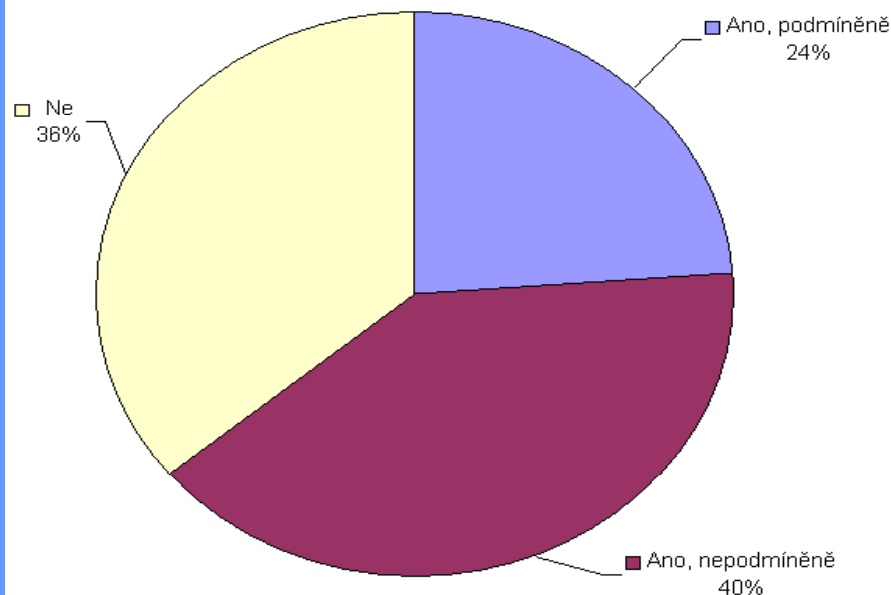
Byl jste soudně trestán?

Dotazníkové
šetření provedené
v roce 1997,
počet
respondentů: 100

Dotazníkové šetření
provedené v roce 2007,
počet respondentů: 100

16. „Byl/a jsem v minulosti trestán/a odnětím svobody?“

Páchání trestné činnosti podle četnosti

Nejčastěji se jedná o drobnou majetkovou trestnou činnost nebo nedbalostní trestné činy

- **Neplnění vyživovací povinnosti**
- **Krádeže**
- **Ublížení na zdraví**
- **Loupeže**
- **Nepadnutí veřejného činitele**
- **Podvody**

Priority v páchání trestní činnosti u lidí bez domova

- Primární trestné činnosti** – je úmyslné jednání, které naplňuje skutkovou podstatu trestné činnosti a pachatel svojí kriminalitu vnímá jako latentní společenské uplatnění.

- Sekundární trestná činnost** – osoba se dopouští trestné činnosti nepravoplánovaně „náhodou“, dostává se do situace, kterou nedokáže odhadnout se všemi jejími důsledky.

- Terciární trestná činnost** – je vyvolána okolnostmi, které osobu přivedou do určité situace jež ho „nutí páchat trestnou činností“, aneb společenský systém, klima a stereotypy nepřímou vytvářejí podmínky pro páchaní trestné činnosti nejslabších článků společnosti – lidí s nejnižším sociálním statusem.

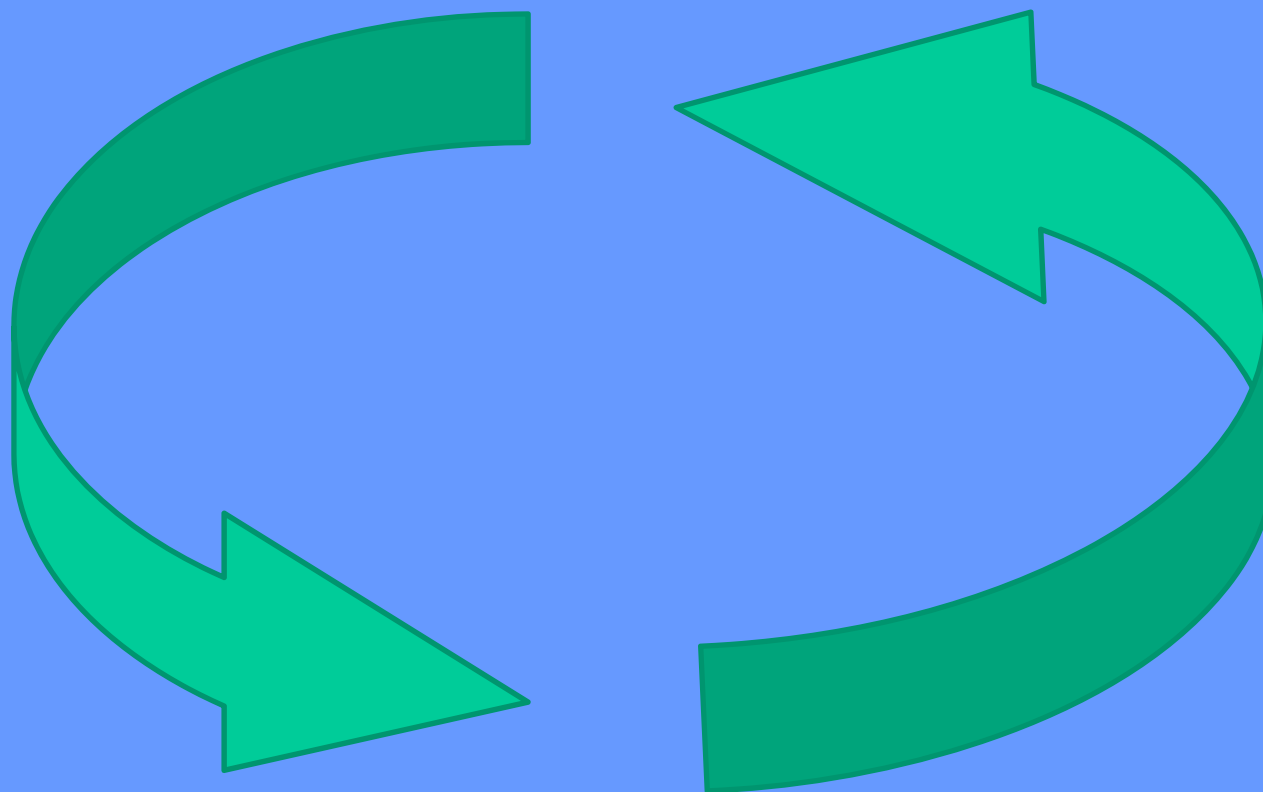
**Na jedné straně se zdánlivě ušetří,
jinde se ve větší míře vynaloží**

PREVENCE – stojí méně

**REPRESE – je v konečném důsledku
několikanásobně dražší**

**Jaké trestní
činnosti se dopouští
Pan Potřeba?**

Pan Potřeba se dostává do sociální pasti, co si počít se svoji nedostatečností?

Okolnosti, které mohou způsobit kriminální chování u osob bez domova

- devalvace hodnotového systému
- negativní změna v pracovních návycích
- negativní změna ve fyziologických návycích
- nerespektování morálních a etických pravidel daných společenským systémem
- rezignace na řešení své sociální situace legálním způsobem

Rodinný stav u osob bez přístřeší a faktory, které ho ovlivňují

„Vyrůstal/a jste převážně?“	svobodný/ná	ženatý/vdaná	rozvedený/ná	vdovec/va
v úplné rodině	29	7	27	2
v neúpl. rodině	11	1	13	1
v žádné rodině	1		1	
jiná (ve výchově babičky)	1	1	1	
kojenecký ústav	3	1		
dět. diag. ústav	1		2	
dětský domov	7			
výchovný ústav	4		1	1
pěstounská péče	1		1	
adopce	3	1		
Celkem	43	9	45	3

Pzn. Šetření prokázalo povahu problematiky bezdomovectví, která tkví v neschopnosti vytvářet a udržet sociální vztahy, a to i v okruhu blízkých osob jako je rodina.

Trest, jeho význam a důsledky pro Pana Potřebu

Prizonizace a její vliv na Pana Potřebu

- Chování odsouzeného člověka se přizpůsobuje vnitřní struktuře vedení věznice samotnými vězni, kteří na základě získaného postavení ovládají ostatní.
- Cílem těchto vůdců je vlastní prospěch.
- Vliv vězeňské subkultury je daleko větší než snahy vězeňských specialistů, kteří se snaží o reintegrační působení na jedince.

Druhá fáze trestu, která již neoficiálně není nazývána trestem, ale ve skutečnosti v myšlení potrestaného člověka trestem zůstává, je **období po výstupu z vězeňského zařízení**.

- Jedinec s počátečním **odhodláním začít znovu** a zařadit se do společnosti, naráží na celou řadu administrativních komplikací a nepochopení ze strany společnosti.
- V posledních letech se kupříkladu stává pravidlem, že **trestní minulost minimalizuje příležitosti získat zaměstnání** odpovídající představám a kvalifikaci propuštěného. **Záznam v rejstříku trestu se stává jakýmsi stigmatem**, které dopředu dotyčného znevýhodňuje.

Stereotypy v uvažování společnosti

- **Společnost se domnívá, že lidé dopouštějící se trestných činů se nebojí trestní odpovědnosti, protože výše trestu a snahy o humanizaci českého vězeňství nepůsobí dostatečně odstrašujícím příkladem.**
- **Vězni se celý den válejí na posteli, koukají na televizi a nemusejí pracovat**

Vytváří společnost podmínky pro znovupřijetí lidí, kteří potřebují pomoc, protože sami to nedokáží?

Hypotéza:

Lidé bez domova se dopouštějí trestné činnosti, protože jsou bez možnosti opatřit si finanční prostředky na živobytí legálním způsobem.

**Absence odborné diskuze
vytváří nevyhovující právní
normy a postupy
(např. Akční plán řešení
problematiky bezdomovectví
pro rok 2008).**

Vize na závěr?

Sociální práce je jako lidský mozek, má obrovský potenciál, ale mi zatím dokážeme využívat pouze nepatrnou část.

XXI.

ODBORNÁ KONFERENCE

*Děkuji za pozornost,
kritické poznámky a
otevřenou diskusi.*

PAVEL PĚNKAVA

Sekce sociálních kurátorů SSP ČR

<http://socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-kuratoru/>

